

Eksamen ECON1220, høst 2020

Tips: Les hele oppgaven før du begynner å svare. Svar så på alle spørsmål du synes er lette. Du kan få en god karakter selv om ikke alt er 100% riktig. Bruk dine egne ord, så du får vist at du har forstått.

Oppgave 1 (teller totalt 20%).

a) (Teller 5%) Forklar de økonomiske begrepene *uheldig utvalg* og *fløteskumming*.

Forestill deg et land der alle skoler drives av private. Staten støtter skolene med et gitt beløp per elev per skoleår. Støttebeløpet per elev er lik gjennomsnittskostnadene per elev regnet over *alle skoler*, pluss et lite, fast beløp per elev (for å hindre at skoler med kostnader over gjennomsnittet nødvendigvis må gå med underskudd). Skolene har ikke lov å kreve skolepenger. Skolene kan heller ikke frata en elev skoleplassen før avsluttet skolegang.

b) (Teller 7,5%) Anta først at skolene kan velge helt fritt hvilke søkere de vil tilby plass til. Er det mulig for skoleeiere å tjene penger på å drive fløteskumming i dette systemet? Hvorfor/hvorfor ikke? Forklar. (Hvis du gjør tilleggsantakelser, presiser dem.)

Anta nå i stedet at myndighetene har lovfestet følgende regler: Alle i den relevante aldersgruppen kan velge å søke skoleplass ved hvilken skole de vil. Skolene har kun anledning til å avvise søkere hvis de ikke har ledige plasser. Ved opptak av nye elever må søkerne tilbys plass i den rekkefølgen de meldte seg som søkere ved skolen.

c) (Teller 7,5%) Er det nå mulig for skoleeiere å tjene penger på å drive fløteskumming i dette systemet? Hvorfor/hvorfor ikke? (Hvis du gjør tilleggsantakelser, presiser dem.)

Oppgave 2 (teller 20% totalt)

a) (Teller 5%) Forklar disse begrepene: i) Vridende skatt/avgift; ii) korrigerende skatt/avgift; iii) lumpsum-skatt/avgift.

Anta at myndighetene i et land ønsker å redusere utslippene av CO₂ fra landets industribedrifter med 40%. De vurderer to alternativer: i) å pålegge hver enkelt industribedrift i landet å redusere sine utslipp med 40%; ii) å pålegge alle landets industribedrifter en lik avgift per kg CO₂-utslipp, der avgiften settes så høyt at totale utslipp fra industribedriftene forventes å gå ned med 40%.

b) (Teller 7,5%) Du arbeider i landets finansdepartement, og blir bedt om å peke på økonomfaglig baserte argumenter som er relevante for valget mellom i) og ii). Hva svarer du?

Myndighetene i det samme landet vurderer også å innføre en avgift per kilo forbruk av sukker.

c) (Teller 7,5%) Pek på noen mulige økonomfaglige begrunnelser for en slik sukkeravgift. Ser du noen prinsipiell forskjell i mulige begrunnelser for en CO₂-avgift og for en sukkeravgift? Diskuter kort.

Oppgave 3 (teller totalt 30%).

a) (Teller 5%) Elinor Ostrom og hennes samarbeidspartnere har studert en rekke småsamfunn som forvalter lokale fellesressurser ved hjelp av uformelle institusjoner, uten at det nødvendigvis er formelle lover og/eller eksterne kontrollmyndigheter inne i bildet. Pek kort på hovedfunn fra denne forskningen når det gjelder muligheten for at slik lokal, uformell ressursforvaltning kan lykkes.

b) (Teller 10%) Det er blitt hevdet at sosiale normer kan betraktes som *gode* eller *dårlige sirkler*. Forklar hvorfor.

Betrakt en landsby som består av to storfamilier. Begge familiene lever av fiske fra en liten, lokal innsjø. Det er åpen tilgang til innsjøen, men landsbyen ligger isolert til, og ingen andre enn de to familiene benytter seg av fiskemulighetene. Myndighetene i landet blander seg ikke inn i landsbyens forvaltning av fiskeressursene.

Hver familie foretrekker i utgangspunktet å fiske fem dager i uka. Men hvis begge familiene fisker så mye, vil uttaket av fisk bli for stort til å opprettholde nivået på fiskebestanden. Hver familie vurderer derfor om de skal fiske fem eller bare fire dager i uka.

Hvis **begge** familiene fisker fem dager i uka, blir fiskebestanden lav, og hver familie vil få en nettoinntekt fra fisket på 100 (etter at alle kostnader er trukket fra). Hvis **begge** i stedet fisker fire dager i uka, vil fiskebestanden være høyere og arbeidsinnsatsen lavere, og hver familie vil få en nettoinntekt fra fisket på 110.

Hvis **den ene** familien fisker fem dager i uka og **den andre** familien fisker fire dager i uka, vil bestanden bli middels høy. Begge vil dermed få nokså lite fisk per dag. Den familien som fisker fem dager i uka, har høyere arbeidsinnsats, men dette blir mer enn oppveid av at de får mer fisk. Den familien som fisker fire dager i uka, får lite fisk både fordi de fisker færre dager i uka og fordi bestanden er relativt lav. Den familien som fisker fem dager i uka får derfor en nettoinntekt på 120, mens familien som fisker fire dager i uka får en nettoinntekt på 90.

Begge familiene er klar over alt dette.

Oppsummert i en tabell ser det slik ut:

		Familie B	
		4 dager i uka	5 dager i uka
Familie A	4 dager i uka	110, 110	90, 120
	5 dager i uka	120, 90	100, 100

Tall før komma er A's gevinst, tall etter komma er B's gevinst.

c) (Teller 7,5%) Hvis hver familie bare bryr seg om sin egen families nettoinntekt, hvor mange dager per uke (fire eller fem) vil hver familie velge å fiske? Forklar resonnetet ditt. (Du kan anta at beslutningen bare tas én gang, slik at du ikke behøver å ta hensyn til at familiene f.eks. kan være opptatt av å skape langsiktig tillit eller ta vare på ryktet sitt.)

Anta nå i stedet at begge familiene har en type gjengjelderpreferanser som gir seg utslag på følgende måte: En familie som selv bare fisker 4 dager i uka, vil reagere med sinne hvis den andre familien fisker 5 dager i uka. Å bli utsatt for en annen families sinne er såpass ubehagelig at det tilsvarer et inntektstap på 15. Hvis begge familiene fisker like mye, vil ingen av dem gi uttrykk for spesielle følelser overfor den andre.

Nytten ved de ulike alternativene kan nå oppsummeres som følger:

		Familie B	
		4 dager i uka	5 dager i uka
Familie A	4 dager i uka	110, 110	90, 105
	5 dager i uka	105, 90	100, 100

Tall før komma er A's gevinst, tall etter komma er B's gevinst.

c) (Teller 7,5%) Vil dette forandre resonnetet og konklusjonene dine fra spørsmål b) over? Hvorfor/hvorfor ikke? Diskuter. (Anta som før at beslutningen bare tas én gang.)

Oppgave 4 (teller totalt 30%).

a) (Teller 5%) Forklar kort hvilke metoder som kan brukes for å måle individuell betalingsvillighet (i kroner) for et gode som ikke omsettes i markeder, for eksempel forbedret luftkvalitet.

Du jobber som rådgiver for et politisk parti. Partiet skal ta stilling til et forslag om at staten skal bygge en ny motorvei.

Dersom veien bygges, vil den gi tidsbesparelser for mange trafikanter, men utbyggingen vil også medføre vesentlige naturinngrep i et mye brukt rekreasjonsområde. Brukere av rekreasjonsområdet vil ikke bli kompensert for ulempene.

Det ansvarlige departementet har gjennomført en nytte-kostnadsanalyse som konkluderer med at utbyggingen er samfunnsøkonomisk lønnsom (etter definisjonen i Finansdepartementet 2014, på pensum). Foreløpig vet du ikke mer om analysen enn denne konklusjonen. Du har imidlertid stor tillit til fagfolkene i departementet, og regner med at analysen er grundig og holder høy faglig kvalitet.

På partikontoret oppstår en hissig diskusjon. En av de tillitsvalgte hevder at departementets konklusjon om samfunnsøkonomisk lønnsomhet er fullstendig meningsløs og ikke forteller noe som helst om sakens realiteter. En annen tillitsvalgt mener tvert imot at siden det nå er blitt klart at utbyggingen er til hele samfunnets beste, vil det være irrasjonelt å gå imot den. En tredje tillitsvalgt hevder at siden utbyggingen er samfunnsøkonomisk lønnsom, vil den ikke vil koste noe for staten, og at bygging av motorveien derfor ikke vil gå ut over andre formål som finansieres over statsbudsjettet.

b) (Teller 15%) Forsøk å rydde opp i debatten ved å klargjøre hva departementets konklusjon kan og ikke kan fortelle. Sørg for å kommentere synspunktene til alle de tre tillitsvalgte.

Anta nå at departementet har utredet to alternative traseer for veien, A og B. Hver trasé vil koste like mye å bygge, gi samme tidsbesparelse, og gi like omfattende fysisk naturskade. Alle andre nytte- og kostnadselementer er også like for de to alternativene, bortsett fra følgende: Trasé A og B vil skade ulike naturområder, som brukes av to ulike befolkningsgrupper. De to brukergruppene er like store. Brukergruppen som rammes ved en eventuell utbygging vil ikke bli kompensert for naturskaden.

Departementet har gjennomført en betalingsvillighetsundersøkelse blant brukerne av hvert område. Undersøkelsen viser at de som bruker naturområdet som vil bli rammet av trasé A har høyere betalingsvillighet for vern av sitt område enn de som bruker naturområdet rammet av trasé B.

c) (Teller 5%) Kan du, ut fra opplysningene over, vite om trasé A er mer eller mindre samfunnsøkonomisk lønnsom enn B (etter definisjonen til Finansdepartementet 2014)? Hvorfor/hvorfor ikke? Forklar.

d) (Teller 5%) Kan du, ut fra opplysningene over, si hvilken brukergruppe (brukerne av naturområdet i hhv. trasé A eller B) som vil få det høyeste nyttetapet hvis området de bruker blir rammet av veiutbyggingen? Hvorfor/hvorfor ikke? Forklar.